

Rede van de voorzitter, Bert Marseille

Beste mensen,

Jaarredes bij de VAR gaan meestal over een actueel onderwerp dat verband houdt met het bestuursrecht. Dit jaar wil ik van die gewoonte afwijken, door het te hebben over de VAR zelf. Mijn verhaal begint 24 jaar geleden, toen ik voor het eerst bij een VAR-jaarvergadering was. In mijn herinnering reisde ik samen met twee collega's, Kars de Graaf en Richard Neerhof, van Groningen naar Utrecht, waar we een geweldige dag hadden, helemaal achter in de zaal, in een of andere anonieme vergaderlocatie in Hoog Catharijne. Richard zat trouwens ook voor in de zaal, want tot mijn grote jaloezie stelde hij toen al een vraag! Het was de dag dat ik helemaal ondersteboven raakte van Bart Jan van Ettekoven – dat jaar een van de preadviseurs –, de dag dat ik eindelijk weer eens een pak aan had, en de dag dat ik allerlei aardige nieuwe mensen leerde kennen, doordat Richard, die in Utrecht, in Amsterdam en in Maastricht had gewerkt, heel veel mensen kende en hij zo sociaal was die met Kars en mij te delen.

Het volgende jaar gingen we weer naar de VAR, en toen raakte ik helemaal ondersteboven van Ben Schueler, van Bruno van Ravels en van Jessica Hoitink. U hoort het, de VAR heeft mij veel gebracht. En het werd nog meer, want in 2006 mocht ik een preadvies schrijven en in datzelfde jaar kwam ik in het bestuur, doordat Michiel Herweijer, toen hoogleraar bestuurskunde in Groningen, eruit stapte en zei: is dat niet wat voor jou? Maar toch, voor mij was de VAR vooral iets van, *taken for granted*: het was er gewoon, het was goed dat het er was, maar het hoe, het waarom, en het waarvoor – daar stond ik eerlijk gezegd nooit bij stil.

Toen ik ineens zelf voorzitter van de VAR was, veranderde dat. Ik ben blij dat de VAR er is en ze, we doen het goed. Dat vond ik 24 jaar geleden, vier jaar geleden toen ik voorzitter werd en ook nu. Dat is dankzij de betrokkenheid van jullie, leden en bestuursleden, die, vind ik, in grote harmonie samen bezig willen zijn met de vraag hoe het bestuursrecht beter of nog beter kan.

Maar behalve dat we het goed doen: doen we als VAR ook steeds het goede? Als je als lid van het VAR-bestuur of als voorzitter zelf al niet over die vraag gaat nadenken, dan zijn er altijd wel anderen die je bij die vraag bepalen. Voor mij gebeurde dat twee jaar geleden, tijdens een gesprekje in de pauze van de jaarvergadering, met een ontzettend aardige, wat allenige ambtenaar uit een niet heel grote Nederlandse gemeente, die mij vroeg of hij ook actief kon worden in de VAR. Een heel simpele vraag, maar ook een die ik totaal niet had zien aankomen. Wat ik antwoordde weet ik niet meer, vast iets in de trant van 'Hele goede vraag!', wat meestal betekent dat je geen goed antwoord voorhanden hebt. Maar de vraag 'Kan ik actief worden in de VAR?' bezorgde mij wel drie eyeopeners.

De eerste: op een jaarvergadering van de VAR is het een drukte van belang, maar het is een selectief gezelschap dat je daar vindt. Voor de ambtenaar die mij vroeg of hij actief kon worden in de VAR, gold dat hij op de jaarvergadering een witte raaf was. Heel vreemd eigenlijk, want er zijn eindeloos veel gemeenteambtenaren waarvan je, als je niet beter wist, zou denken dat ze massaal bij de VAR te vinden zijn, omdat de VAR veel voor hen kan betekenen en zij veel voor de VAR kunnen betekenen. En dat geldt niet alleen voor gemeenteambtenaren. In de periode dat ik bij de rechtbank Assen werkte, tussen 1994 en 1999, wist ik niet eens dat de VAR bestond, terwijl ik mij nooit intensiever met het bestuursrecht heb beziggehouden dan in die vijf jaar. Dat was dus mijn eerste eyeopener: we zijn er als VAR voor iedereen die zich met het bestuursrecht bezighoudt, maar bij de VAR zijn de verschillende geleidingen van het bestuursrecht lang niet allemaal even goed vertegenwoordigd.

Mijn tweede eyeopener betrof de inhoud van de vraag: actief worden in de VAR. Ik realiseerde me door die vraag dat je eigenlijk maar op twee manieren actief kunt zijn in de VAR: door bijeenkomsten van de VAR te bezoeken of door in het bestuur te gaan zitten. Er zijn natuurlijk uitzonderingen, maar die zijn behoorlijk schaars. Ik denk zelf direct aan het digiteam, tijdens corona opgezet door Willemien den Ouden, om de techniek van digitale vergaderingen in goede banen te leiden, en dan met name aan twee leden daarvan, Demy Jongkind en Veerle van Waarde, die mij digitaal door mijn eerste maanden als voorzitter heen hebben gesleept. Soms zijn er commissies met rapporten, zoals de commissie-Polak, de commissie-Widdershoven en de commissie-Schueler, maar daar moet je voor gevraagd worden en datzelfde geldt voor jury's van de prijzen die we uitreiken. En aan de VAR-pleitwedstrijd kan je alleen deelnemen als je studeert. Soms is er een spontaan initiatief, zoals na een bijeenkomst op 31 januari over het bestuursrechtonderwijs op hbo en universiteit, waar allerlei mensen elkaar vonden in hun enthousiasme en daarmee verder willen – en ook gaan – onder de vlag van de VAR, iets wat ik ontzettend mooi vind. Maar dat zijn de uitzonderingen. In reactie op de vraag die mij werd gesteld had ik die ambtenaar eigenlijk niets te bieden. Dat was mijn tweede eyeopener: de VAR is bloeiend, maar ze is wel een beetje een monocultuur: die van de bijeenkomsten.

De derde eyeopener betrof de mogelijkheid om lid te worden van het bestuur van de VAR, want dat was in theorie zeker een optie voor die ambtenaar. Ik had bijna tegen hem gezegd: nou, u kunt wel bestuurslid worden. Op het moment dat ik met hem sprak was er geen vacature, maar ik realiseerde me eerlijk gezegd ook min of meer voor het eerst dat het bestuur hoe je het ook wendt of keert een tamelijk gesloten bolwerk is met een coöptatiesysteem voor de 'top' van het bestuursrecht.

De vraag is vervolgens: wat doe je met die eyeopeners? Het feit dat je iets wat scherper of heel veel scherper ziet dan daarvoor, wil niet noodzakelijk zeggen dat je ook dingen wilt of moet veranderen. Het kan zelfs zijn dat je extra blij bent met wat je hebt. Als bestuur van de VAR volgen we twee sporen: we koesteren de VAR zoals die nu is, maar we willen ook werk maken van de volgende drie, 'toevallig' aan mijn drie eyeopeners gekoppelde ambities:

- verbreding van ons publiek;
- verbreding van activiteiten en inbreng van leden;
- verbreding van het bestuur.

De achterliggende reden is eigenlijk heel simpel, maar eerlijk gezegd ook heel groot. Het bestuursrecht is in potentie een enorm krachtig instrument om een samenleving goed te laten functioneren. Er zijn in Nederland heel veel mensen die zich met het bestuursrecht bezighouden, met heel veel kennis, ervaringen, ideeën en idealen. Om die te delen en verder te brengen wil je die mensen een platform bieden. Volgens mij doen we dat eigenlijk al heel goed. Maar het kan nog beter. Daar willen wij ons als bestuur de komende jaren sterk voor maken. Hoe gaan we dat doen?

Voor wat betreft de laatste van mijn drie eyeopeners: de verbreding van het bestuur – dat was het gemakkelijkst, want die vraag diende zich snel aan, vanwege een vacature voor een bestuurslid. Sinds jaar en dag was het gebruikelijk dat een aftredend bestuurslid zijn of haar eigen vervanger zocht, die dan vervolgens in het bestuur plaatsnam. Van die traditie hebben we verleden jaar afscheid genomen. We kijken nu primair vanuit welke geleiding in het bestuursrecht we het bestuur willen versterken. Vorig jaar was dat de sociale advocatuur, in de persoon van Renske Imkamp, dit jaar de eerstelijnsrechtspraak, in de persoon van – en ik ben ontzettend blij dat zij tot het bestuur toetreedt – Zahra Achouak el Idrissi, rechter in de rechtbank Amsterdam.

Voor wat betreft allerlei mogelijke andere punten van vernieuwing: vorig jaar hebben we als bestuur besloten tijd vrij te maken om na te denken waar we als VAR over vijf jaar willen zijn. Dat heeft tot twee concrete acties geleid.

De eerste: een enquête onder de leden met de vraag: hoe vinden jullie dat de VAR het doet? Wat kan beter, wat zou anders moeten, wat zou zo moeten blijven als het is? Die enquête leverde veel reacties, en gelukkig ook veel positieve reacties op. De leden van de VAR die de enquête invulden vinden dat we het als vereniging goed doen. Aandachtspunten die ze noemden waren, een beetje kort door de bocht geformuleerd, meer oog voor moderne communicatiemiddelen, meer oog voor inclusiviteit en een grotere betrokkenheid van de leden.

Als bestuur hebben we vervolgens een heidag georganiseerd – in ons geval: een middag in Den Haag –, om met elkaar over de toekomst te praten, onder leiding van een gespreksleider van buiten het bestuur. Dat was Sandra van Heukelom-Verhage, bestuursvoorzitter van Pels Rijcken, die ik ken uit de redactie van het *Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht* en van wie ik weet dat je als je op dit punt tot iets wilt komen, met haar in zee moet gaan. We hebben die middag heel hard gewerkt. Eerst hadden we het over wat we als missie van de VAR zien, daarna over de doelen die we, in het licht van die missie, willen bereiken en tot slot over de acties die nodig zijn om die doelen te bereiken om de missie te realiseren. Over de missie waren we het snel eens. Ik breng die even in beeld.

In 2030 is de VAR dé verbindende en toonaangevende vereniging voor iedereen die betrokken is bij het bestuursrecht, waar hoogwaardige rechtsontwikkeling en praktijkgerichte verdieping centraal staan. De VAR is breed vertegenwoordigd en relevant voor iedere bestuursrechtjurist, biedt ruimte voor actieve betrokkenheid en trekt jaarlijks nieuwe leden aan. Kwaliteit en bezinning vormen de basis, met oog voor actualiteit en de maatschappelijke impact van het bestuursrecht.

Dan de concretisering. We willen die verbindende, relevante en waardegenererende vereniging zijn – om het zo maar even te noemen –, door de volgende negen dingen te realiseren:

- een representatieve vertegenwoordiging te hebben van alle onderdelen die met het bestuursrecht bezig zijn (rechterlijke macht, advocatuur, wetenschap, openbaar bestuur (uitvoering en wetgeving, centraal en decentraal);
- zichtbaar te zijn als vereniging;
- nieuwe leden te werven;
- leden op meerdere (laagdrempelige) manieren actief bij de (activiteiten van de) vereniging te betrekken en zich thuis en gezien te laten voelen;
- duurzaam en structureel samen te werken met andere relevante stakeholders in het bestuursrecht op een wijze waar onze leden van profiteren;
- het verbreden van activiteiten;
- het algemeen bestuursrecht mede te beschouwen vanuit algemene ontwikkelingen in de samenleving en trends in het bijzondere bestuursrecht, en te vertalen naar impact op de samenleving;
- waardevolle/bruikbare erkenning te geven aan personen die een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het algemeen bestuursrecht;
- het aanstellen van afgespiegelde en daadkrachtige bestuursleden die bijdragen aan de doelstellingen.

Dat willen we allemaal gaan doen. Het is best veel, helemaal omdat we niets willen doen in plaats van wat we nu doen. We zijn op dit moment binnen het bestuur aan het inventariseren wie zich het meest met wat voor acties op welke doelen wil richten. Daar rolt dan, denk ik, als vanzelf een prioriteitenlijstje uit. Maar we kunnen het als bestuur niet alleen, want we zijn ‘maar’ met z’n vijftien. We hebben ook de leden nodig. Dus grote kans dat we binnenkort met een *call* komen, waarin we vragen wie het leuk vindt om met ons mee te denken over, en mee te werken aan, concrete acties ter realisering van deze doelstellingen.

Ik ben heel benieuwd waar we als VAR over vijf jaar staan. Ik hoop op (nog) meer mensen die op allerlei verschillende manieren en op allerlei verschillende plaatsen in de vereniging actief zijn en meedenken, zodat ik, als ik in de pauze van de jaarvergadering in 2030 iemand tegenkom die mij vraagt ‘Kan ik ook actief worden in de VAR?’ kan zeggen: ja, zeker, op heel veel manieren, vraag het maar even aan de voorzitter, die staat daar, en die is ongetwijfeld blij om dat te horen.

Nog een laatste punt. Bij het ‘actief zijn in de VAR’ heb ik een belangrijk punt nog niet genoemd: het schrijven van een preadvies. Een van de wonderen van de VAR vind ik dat, wat er ook gebeurt, er elk jaar weer drie of vier preadviezen liggen over een onderwerp dat de gemoederen in het bestuursrecht bezighoudt en waarover we, hier op de jaarvergadering, de gedachtevorming verder willen brengen, preadviezen, geschreven door mensen van binnen – en buiten! – het bestuursrecht die daar iets over vinden en die in staat zijn hun gedachten daarover helder, en zeker ook beknopt, op papier te zetten.

Wat ik ontzettend mooi vind aan de preadviezen van dit jaar, als geheel bekeken, is dat ze elk vanuit de specifieke expertise van de auteur of auteurs, een enorme betrokkenheid laten zien, gericht op de inzet van het recht ter verwezenlijking van

het doel om rechtvaardige ‘oplossingen’ te vinden voor mensen met schade door overheidshandelen, waardoor die weer verder kunnen met hun leven.

Bij Rianka Rijnhout en Rosalba van Tilburg krijgen we een beeld van de onafzienbare hoeveelheid aan kennis die er in het civiele recht is om na te denken over de vraag waar mensen met schade het meest mee geholpen zijn, en over de manier waarop die doelstelling van zinvol compenseren kan worden verbonden met of kan worden ingepast in het normatieve kader van het civiele schadevergoedingsrecht. Daarvan kunnen we in het bestuursrecht volgens mij veel leren. Bij Berthy van den Broek ervaren we een ruime ervaring met de praktijk van massale schadeafhandeling, van hoog in de lucht bij Schiphol tot diep onder de grond in Groningen. Haar beschouwingen monden uit in de inzet om vooral te doen ‘wat werkt’. Ze komt dan, misschien naar analogie van de Jumbo met z’n zeven zekerheden, tot zeven uitgangspunten. Dan het preadvies van Thijs Franssen en Jean-Paul Heinrich. Jean-Paul was er vandaag ontzettend graag bij geweest, maar doordat hij ziek is, is dat onmogelijk. Dat vind ik heel erg jammer, en dat is dan nog een understatement. Maar Jean-Paul zei, toen ik eerder deze week contact met hem had, dat hij het vooral belangrijk vindt dat iedereen hier een fijne dag heeft, met een levendige discussie over de preadviezen. Groot, wat mij betreft. Bij het preadvies van Thijs Franssen en Jean-Paul Heinrich is de inzet – onder meer – het zo slim mogelijk kanaliseren van alle rechtsvragen die onvermijdelijk opkomen in massale en gelijksoortige procedures over schadevergoeding, zodat heel snel voor alle betrokkenen duidelijkheid ontstaat over welke wijze van regeltoepassing leidt tot rechtmatige beslissingen. En ten slotte: bij Michiel Tjepkema zien we een zoektocht naar een evenwichtige schadebenadering. Michiel begint met de constatering dat we te maken hebben met maatschappelijke problemen waarvoor geldt dat ze qua impact misschien niet eens heel erg van elkaar verschillen. Ik noem ‘Groningen’, de toeslagenaffaire, maar ook levenslange ziekte door de Q-koorts, trauma’s door ervaringen met de jeugdzorg, en ook gijzeling en armoede vanwege niet betaalde verkeersboetes. Zulke problemen leiden, aldus Michiel, tot grote verschillen in vergoeding van schade, en hij gaat dan in op de vraag hoe we tot een evenwichtiger benadering van al dat uiteenlopende schadeveroorzakende overheidshandelen kunnen komen.

In de vier preadviezen – evenals in de NTB-recensies – zit heel veel denkracht en heel veel betrokkenheid. Ik weet zeker dat de preadviseurs heel nieuwsgierig zijn naar alle gedachten, suggesties, kritiek en vragen die hun werkstukken hebben opgeroepen. Meer dan genoeg redenen om daar nu mee te beginnen.